

Анекс 5

ОБРАЗОВАЊЕ

У поређењу са 2010/11. годином, обухват деце обавезним припремним предшколским програмом у школској 2011/12. години је порастао за 5,6% и износио је 93,16% (према 87,54%), док је обухват деце у школској 2012/13 износио 92,65%. У 2014. години, према подацима Истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце (*Multiple Indicator Cluster Survey-MICS 5*), обухват деце старости 36 – 59 месеци предшколским програмима је за општу популацију у Републици Србији 50,2%, док је обухват деце из ромских насеља 5,7%.¹ Учешће деце у предшколском васпитању и образовању из породица са вишим социо-економским статусом (СЕС) значајно је више него учешће деце из најсиромашнијих породица (82% наспрам 9%)². Приступ систему предшколског васпитања и образовања за децу у руралним подручјима упола је мањи него у градовима: 27,3% наспрам 62,6%. И деца са инвалидитетом су недовољно обухваћена овим системом. Док око 5% деце у овој узрасној групи има неки инвалидитет, само 1,2% уписане деце су деца са инвалидитетом.³ Подаци указују на корелацију између степена развијености општине и обухвата предшколским образовањем, као и да сиромашне општине немају средстава да субвенционишу сиромашну децу, па је онда и не уписују. Већина деце похађа предшколске установе у јавном власништву.

Основно образовање: 97% деце школског узраста у општој популацији се упише у први разред. Међутим, за децу школског узраста у ромским насељима, тај проценат пада на 69%. Диспаритети су уочљиви и током школовања, 93% деце из опште популације заврши основно образовање у поређењу са само 64% деце из ромских насеља. **Средње образовање:** Вредности индикатора у области средњошколског образовања су остала углавном непромењене у односу на *MICS 4*. Тако да према *MICS 5*. 89% адолесцената из опште популације похађа средњу школу, док је то случај за само 22% адолесцената из ромски насеља. За девојчице из ромских насеља ситуација је далеко гора, само 15% похађа средњу школу. Деца која одустају од редовног школовања су најчешће из маргинализованих група (Роми), који школовање или не настављају или настављају у школама за образовање одраслих. Највећа стопа одустајања за наведени период била је у основној школи између 5-6 разреда 3,1%, а најмања између 3-4 разреда и износи 0,7%, преко 5% ученика из социјално угрожених средина се исписује у свим разредима, осим у осмом, велики је проценат ученика укључених у инклузивни програм који понављају разред (8%), као и оних који се исписују (11%). У средњим школама 30% ученика са тешкоћама у учењу не успева да заврши уписани разред средње школе, а у прва два разреда средње школе се око 13% њих испише из разреда. У првом разреду средње школе се испише и велики број ученика из социјално нестимулативних средина (11,5%)⁴ Осипање (пре завршетка средњег образовања је у трогодишњим образовним

¹ Републички завод за статистику и УНИЦЕФ, 2014. Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији 2014 и Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у ромским насељима у Србији 2014, Коначни извештај, Београд

² Ibid.

³ Улагање у образовање у раном детињству у Србији, УНИЦЕФ, 2012.

⁴ Курчубић, П. (2012). Мониторинг реализације инклузивног приступа у образовном систему у Србији. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

профилима 3,21% а у четворогодишњим 1,29% (на нивоу целокупног средњошколског образовања стопа одустајања је 1,54%).⁵ Процент похађања средњошколског образовања је мањи међу децом из осетљивих група, па тако међу најсиромашнијима средњу школу похађа свега 74% деце (68,2% дечака и 83,3% девојчица).

За укључивање ромске деце у систем образовања од посебног значаја је и бесплатан и обавезан предшколски припремни програм и увођење педагошких асистената као нове категорије професије у предшколским установама и основним школама.

Ученици у редовним основним школама са којима се ради по индивидуалном образовном плану у школској 2013/2014 години							
	Број школа	Број ученика са ИОП 1		Број ученика са ИОП 2		Ученици који имају мишљење ИРК	
		свега	ученице	свега	ученице	свега	Ученице
Укупан број редовних основних школа у којима се ради по ИОП-у	1.296	4.538	1.722	2.500	993	2.852	1.101
Матичне школе	814	3.912	1.477	2.082	816	2.424	918
Издвојена одељења	482	626	245	418	177	428	183

Извор: Статистика образовања, Републички завод за статистику

Према истраживању министарства за просвету, у четири петине свих основних и средњих школа утврђено је да од ученика којима је потребна додатна подршка 92,2% похађа редовне школе. Уочено је да већи проценат деце којој је потребна додатна подршка уписује редовне основне него редовне средње школе.

Образовање на језицима националних мањина

Образовно-васпитни рад за припаднике националних мањина може да буде организован на три начина: А: целокупан образовно-васпитни рад на мањинском језику Б: двојезични образовно-васпитни рад и В: образовно-васпитни рад на српском језику уз изучавање предмета Матерњи језик са елементима националне културе.

Предшколско образовање

Васпитно-образовни рад на мањинском језику				
Језик	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Албански	843	843	843	586
Мађарски	4.447	4.447	4.447	4.331
Румунски	137	138	138	131
Русински	171	160	154	148
Словачки	785	976	996	987

⁵ Републички завод за статистику, Статистика образовања

Хрватски	58	100	85	100
Укупно	6.441	6.664	6.663	6.283

У школској 2014/2015. години, **целокупан образовно-васпитни рад** организован је за 4.043 деце на седам језика националних мањина (албански, босански, мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски).

Двојезични васпитно-образовни рад (на српском и на неком од језика националних мањина)				
Језик	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Албански	36	35	35	-
Босански	1.030	2.250	2.420	2.536
Бугарски	330	222	222	220
Мађарски	946	946	998	887
Немачки	23	75	23	136
Ромски	55	205	205	55
Румунски	103	106	106	116
Словачки	66	81	85	87
Хрватски	-	-	-	-
Укупно	2.589	3.920	4.094	4.037

Двојезични васпитно-образовни рад у школској 2014/2015. години, организован је и на неком од девет језика националних мањина (албански, босански, бугарски, мађарски, немачки, ромски, румунски, словачки и хрватски) за **538 деце**, у школској 2014/2015.години.

Основно образовање

Образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине				
Језик	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Албански	8.327	8.327	8.327	7.337
Бугарски	46	98	98	90
Мађарски	16.168	15.810	15.350	15.216
Румунски	1.258	1.214	1.126	1.079
Русински	523	518	487	479
Словачки	3.178	3.117	3.183	3.034
Хрватски	319	292	296	296
Укупно	29.819	29.376	28.867	27.531

У школској 2013/2014. Години отпочела је **целокупна настава на босанском језику** у општинама Сјеница, Тутин и Нови Пазар. У основним школама у школској 2014/2015. години, **целокупна настава на језицима националних мањина** организована је на осам језика (албански, босански, бугарски, мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски) за **31.145 ученика**. Исте школске године, по први пут је уведена **двојезична настава на српском и босанском језику** у појединим

основним школама са подручја општина Пријепоље, Сјеница, Тутин и Нови Пазар. У 9 школа, 13 одељења са 258 ученика одвија двојезична настава.

Предмет Матерњи језик са елементима националне културе				
Језик	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Бошњаци	10.644	10.682	10.825	10.930
Бугари	1.330	736	736	725
Буњевци	92	267	338	353
Мађари	1.463	1.671	1.711	2.186
Македонци	-	5	5	10
Роми	695	659	695	534
Румуни	244	216	256	267
Русини	266	257	334	342
Словаци	620	663	548	490
Украјинци	114	97	120	160
Хрвати	374	407	417	480
Чеси	-	7	25	56
Укупно	15.842	15.667	16.010	16.533

Предмет **Матерњи језик са елементима националне културе, у школској 2014/2015. години**, изводи се на 13 језика националних мањина (босански, бугарски, буњевачки, влашки, мађарски, македонски, ромски, румунски, русински, словачки, украјински, хрватски, чешки, као и буњевачки говор), у 216 основних школа, у 425 одељења, за **6.889 ученика**. Редован предмет **Влашки говор са елементима националне културе** у четири основне школе и пет одељења изучава 84 ученика у школској 2014/2015. години.

Усвојени су план и програм за предмет Влашки говор са елементима националне културе за први разред основне школе који је одобрен од надлежног министарства (2013), док је план и програм за други, трећи и четврти разред усвојио Национални просветни савет (2014. године). У сарадњи са НВО „Гергина“ из Неготина и Фондом за отворено друштво из Београда, 2013. године организована су два семинара за едукацију просветних радника за извођење наставе Влашког говора са елементима националне културе. Тај програм је уврштен у Каталог акредитованих програма обуке за школску 2014/2015. годину и 2015/2016. годину који је издао Завод за унапређивање образовања и васпитања. Наведене успешно спроведене активности на пољу усвајања плана и програма, као и обуке наставника, омогућиле су реализацију пилот пројекта изучавања предмета Влашки говор са елементима националне културе у основним школама. По спроведеној процедури, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је 2014. године одобрило уџбеник за први разред основне школе под називом *Vuorba šī kultura Vlaha*, који је штампан у издању Завода за уџбенике.

У општинама Централне Србије (Прокупље, Сурдулица, Бела Паланка, Пирот, Бојник, Лебане, Владичин Хан и градовима Крушевац и Врање) невладине ромске организације помогнуте донацијама РЕФ-а и УНИЦЕФ-а формирале су развојно образовне центре којима је сврха организовање и укључивање ромске деце у образовно васпитни рад, који се одвија двојезично, на српском и ромском језику. Изучавање предмета Ромски језик са елементима националне културе

организовано је у школама у Аутономној покрајини Војводина, у 23 основне школе у 12 локалних самоуправа.

Средње образовање

Образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине				
Језик	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Албански	3.825	3.825	3.825	3.619
Бугарски	41	87	87	98
Мађарски	6.502	6.997	7.092	6.784
Румунски	237	238	238	224
Русински	60	60	65	61
Словачки	344	353	381	256
Хрватски	32	97	128	145
Укупно	11.041	11.657	11.816	11.187

У школској 2013/2014. години отпочела је **целокупна настава на босанском језику**, у средњим школама са подручја општина Тутин и Нови Пазар. **Целокупна настава на језицима националних мањина** у школској 2014/2015, организована је на осам језика (албански, босански, бугарски, мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски), у 59 средњих школа и 507 одељења, за **11.299 ученика**. У школској 2014/2015, по први пут је уведена **двојезична настава на српском и босанском језику** у појединим средњим школама са подручја општина Пријепоље, Сјеница, Тутин и Нови Пазар. У 9 школа, 18 одељења за 574 ученика одвија се овакав вид наставе.

Предмет Матерњи језик са елементима националне културе				
Језик	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Бугари	651	616	616	414
Мађари	12	12	-	-
Румуни	28	28	28	36
Русини	41	70	72	61
Словаци	131	335	331	260
Хрвати	4	4	37	36
Укупно	867	1.065	1.084	807

Предмет Матерњи језик са елементима националне културе у средњим школама у школској 2014/2015, изучавају на пет језика националних мањина (бугарски, мађарски, румунски, русински и словачки), у 20 средњих школа, у 29 одељења, **434 ученика**.

Високо образовање

1. Албански језик - У школској 2009/2010.години, у Медвеђи су почела са радом одељења Економског и Правног факултета Универзитета у Нишу
2. Босански језик - Босански језик изучава се у оквиру две високошколске установе у Новом Пазару (на државним универзитету, Департман за филозофско - филолошке науке и на Универзитету у Новом Пазару, на смеру наставник српског/босанског језика

3. Бугарски језик - Бугарски језик и књижевност изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за бугарски језик и књижевност
4. Мађарски језик - Високо образовање на мађарском језику одвија се на 5 факултета (Филозофском, економском, Природно-математичком, Грађевинском и Учитељском) у Новом Саду и у Суботици, Академији уметности у Новом Саду и 3 високе школе струковних студија (Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду, Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Суботици и Високој техничкој школи струковних студија у Суботици) Мађарски језик књижевност изучава се и на Филолошком факултету у Београду, Студијској групи за мађарски језик и књижевност и на Филозофском факултету у Новом Саду, Одсек за хунгарологију, Студијској групи за мађарски језик и књижевност.
5. Ромски језик - На високој школи струковних студија за образовање васпитача у Вршцу, у школској 2009/2010.години први пут је организована настава за образовање васпитача на српском и ромском језику. Одлуком Научно-наставног већа Филолошког факултета у Београду од 15. априла 2015. настава ромског језика је укључена у основне академске студије. У оквиру Центра за стручно усавршавање и евалуацију Факултет ће организовати курсеве ромског језика, чиме се омогућава дипломираним наставницима да стекну потврде о знању ромског језика и укључе се у редовну наставу у основним и средњим школама у којима се предаје предмет Ромски језик са елементима националне културе.
6. Румунски језик - Две високошколске установе у Вршцу, Одељење Учитељског факултета у Београду - Катедра за румунски језик и Висока школа струковних студија за образовање васпитача имају комплетну наставу на румунском језику. Румунски језик и књижевност изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за румунски језик и књижевност и Филозофском факултету у Новом Саду, Одсек за румунистику, Студијска група за румунски језик и књижевност
7. Русински језик - Русински језик и књижевност изучава се на Филозофском факултету у Новом Саду, на Одсеку на русинистику, Студијска група за русински језик и књижевност
8. Словачки језик - На Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду. Словачки језик и књижевност изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за словачки језик и књижевност и Филозофском факултету у Новом Саду, на Одсеку за словакистику, Студијска група за словачки језик и књижевност.
9. Украјински језик - Украјински језик и књижевност изучава се на Филолошком факултету у Београду, на Студијској групи за украјински језик и књижевност и на Филозофском факултету у Новом Саду, на Студијској групи за русински језик и књижевност.
10. Хрватски језик - На Катедри за јужнословенску филологију Филолошког факултета у Београду се на другој, трећој и четвртој години студија изучава предмет Савремени српски и хрватски језик

Према информацијама Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице, на територији Аутономне покрајине Војводина организовано је основно образовање одраслих полазника на мађарском језику у три установе, у три јединице локалне самоуправе, и то: у једној посебној школи за основно образовање одраслих у Сомбору и две редовне основне школе у Сенти и Суботици. У доњој табели садржани су подаци о броју одраслих полазника који похађају наставу основног образовања на мађарском језику у наведеним установама.

Школска година	Број јединица локалне самоуправе	Број школа		Број одраслих полазника
		Школа за образовање одраслих	Редовна основна школа	
2010/2011	3	1	2	99
2011/2012	3	1	2	122
2012/2013	3	1	2	103

Уџбеници

На предлог Завода за унапређивање образовања и васпитања и националног савета националне мањине, Национални просветни савет утврђује постојање потребе за уџбеницима на језику националних мањина, као и за уџбеницима из предмета од интереса за националне мањине, а министар просвете, науке и технолошког развоја их одобрава, у складу са Законом о уџбеницима и другим наставним средствима. На сајту Министарства просвете, науке и технолошког развоја налази се списак свих одобрених уџбеника за националне мањине. У школској 2013/2014. години било је одобрено 1.300 уџбеника за основну и средњу школу, а у школској 2014/2015. години одобрено је 1.392 уџбеника.

Број одобрених уџбеника на језицима националних мањина у школској 2014/2015.			
Језик националне мањине	Предшколски узраст	Основна школа	Средња школа
Албански језик	3	65	-
Босански језик	9	58	7
Бугарски језик	-	52	32
Мађарски језик	11	239	53
Румунски језик	-	167	26
Русински језик	-	190	38
Словачки језик	-	202	54
Украјински језик	-	28	-
Хрватски језик	-	106	23
Чешки језик	-	20	-
Буњевачки говор		9	
Укупно	23	1136	233

Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Каталози програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника⁶ објављују се за сваку школску годину и садрже програме стручног усавршавања који су одобрени од стране Комисија Завода за унапређивање образовања и васпитања.

Акредитовани програми који су од значаја за образовање националних мањина и извођење наставе на језицима националних мањина			
	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Број одобрених програма	31	37	36

Педагошки завод Војводине је, од 2010/2011. године, добио такође надлежност за акредитовање пријављених програма стручног усавршавања за наставу која се реализује на мањинским језицима.

За подршку инклузивном образовању је вођена кампања у 100 општина широм земље, у сарадњи са Фондом за отворено друштво Србије, Центром за интерактивну педагогију, Савезом учитеља Републике Србије и Центром за образовне политике. У оквиру кампање, организоване су трибине и медијски догађаји којима је присуствовало око 12.000 учесника. Презентовано је преко 120 примера добре праксе. Лифлет и брошура штампани су на српском језику и језику три највеће мањинске заједнице (ромски, мађарски, албански), а брошура и на Брајевом писму. Такође, вођена је уписна кампања у припремни предшколски програм и основну школу у сарадњи са партнерима: Ромским образовним фондом из Будимпеште, UNICEF-ом, Швајцарском агенцијом за развој (SDC). Фондом за отворено друштво Србије, Шведском агенцијом за међународни развој (SIDA), Мисијом ОЕБС-а у Србији и пројектом Министарства просвете, науке и технолошког развоја "Образовање за све". Циљ кампање је био да се родитељи из осетљивих друштвених група и шира јавност упознају са новим уписним процедурама. Развијене су и реализоване обуке за више од 600 наставника и директора из 180 установа. Процес увођења инклузивног образовања је подржан обукама намењеним запосленима у школама: за израду и евалуацију индивидуалног образованог плана, за стратегије и поступке прилагођавања наставе за децу са сметњама у развоју и даровиту децу, мотивацију за учење и слично. У обукама је до сада учествовало више од 18.000 директора установа, педагога, психолога и наставника. 360 школа и предшколских установа је посебно обучавано за увођење инклузивног образовања (10 пакета обука, 334 тренинга, око 11.500 запослених).

Образовање Рома

Сва ромска деца која су уписана у специјалне школе без одлуке Интересорне комисије, укључена су у редовну наставу основне школе и израђени су програми додатне образовне подршке за децу којој је та подршка потребна, уз редовно праћење напредовања. Специјалне школе су у обавези да

⁶ Каталози су доступни на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања www.zuov.gov.rs/katalozi-su/

сачине посебне програме подршке са додатним садржајима за ученике старијих разреда у циљу уписивања у редовне средње школе као и да припреме ученике за полагање завршног испита.

Примена нових законских решења је у кратком року резултирала повећањем броја деце/ученика ромске националности у образовном систему: према подацима за школску 2010/2011. годину у 38% основних школа у Србији (односно у 463 школе) у први разред је уписано укупно 31.417 ученика. Од тог броја уписаних, деце ромске националности било је 2.136 (односно 7,41%). Према истраживањима МІСС 4 из 2010. повећан је обухвата деце из ромске заједнице у основношколском образовању, подаци показују да 89% деце из ромских насеља уписује основну школу. У предшколским институцијама и основним школама у Србији је тренутно запослено 175 ромских педагошких асистената. На основу Закона о основама система образовања и васпитања, асистенти су ангажовани као део редовног предшколског/основношколског особља и плаћени из буџета. Организована су четири циклуса обуке за све педагошке асистенте у другој половини 2012. Ова обука је подржана из донаторских средстава. У 2013. години је настављена обука асистената кроз секторски програм ИПА Друштвени развој за 2012. године. Поједине локалне самоуправе су уложиле додатна средства за одређене активности у које су укључена ромска деца-организоване су обуке за запослене и радионице за родитеље, обезбеђена бесплатна ужина, уџбеници, комплети школског прибора, књиге за библиотеку, одећа и обућа, хигијенски пакети, средства за одлазак на екскурзију, превоз деце. За родитеље су организоване радионице везане за повећавање мотивације, даље школовање њихове деце, превентивни рад у циљу спречавања осипања деце, обуке из области родитељства и решавања евентуалних проблема које деца имају у школи.

Применом мера афирмативне акције у средње школеу писано је у школској 2010/2011. години - 266 ученика, у 2011/12. години – 380; у 2012/13. години – 367; у 2013/14. години – 369; у 2014/15. години - 402 ученика у средње школе на жељена занимања. Од школске 2003/2004. године до сада уписано је укупно 1632 студента и 2694 средњошколаца ромске националности применом мера афирмативне акције. У складу са *Упутством за спровођење заједничког конкурса за упис студената у прву годину основних и интегрисаних студија на високошколским установама* за школску 2014/2015. Године Канцеларија за људска и мањинска права је доставила Министарству просвете, науке и технолошког развоја списак од 228 кандидата ромске националности за упис на факултете и високе школе. На основу *стручног упутства за упис у средње школе* достављен је и списак са 322 кандидата ромске националности за упис у средње школе применом афирмативне акције.

У сарадњи надлежних министарстава за просвету и социјалну политику, формиран је Фонд за стипендирање сиромашних средњошколаца, у оквиру државног програма за подршку образовања осетљивих друштвених група. Подељено је 1.000 стипендија, од којих је већина припала припадницима ромске, као и других националних мањина.

С обзиром на то да је Законом о ученичком и студентском стандарду (2010. године) предвиђено да ученици и студенти из осетљивих друштвених група остварују право на смештај и студентски стандард под посебним условима, Министарство просвете и науке је донело ванредна решења за ученике и студенте ромске националности о додељивању стипендија и пријему на смештај и исхрану у установе ученичког и студентског стандарда. Из буџета Републике Србије за 2013/2014.

годину обезбеђене су стипендије за 324 ученика, 84 студента и 36 студентских кредита. Износ ученичке стипендије је 5400 динара а студентске 8400 динара.

Захваљујући упису ученика и студената у средње школе и на факултете применом мера афирмативне акције, Roma Education Fund је финансирао многе пројекте који су ромској популацији повећали мотивацију за образовањем и дали подршку континуираном школовању. Неки од њих су: стварање услова за повећање обухвата и успешности ромских ученика у средњој школи, током којег је за 150 ромских ученика обезбеђена подршка у остваривању бољег успеха у школи и проходности из основног ка средњем образовању, кроз допунске и припремне часове из српског језика и математике; стварање услова за проширење приступа државним стипендијама и повећање успеха ромске деце у средњим школама током којег је 330 ромских ученика седмог и осмог разреда из десет основних школа, 267 путем организовања индивидуалног туторства и давања савета, имало логистичку подршку; оснаживање ромских студената у Новом Саду, током којег су ромски студенти у Новом Саду имали менторску подршку.

Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине, Савет за интеграцију Рома у Аутономној покрајини Војводине и Студентска асоцијација Рома реализовали су пројекат „*Инклузија ромских ђака у средње школе у Аутономној покрајини Војводини*“⁷, са циљем да се ромским средњошколцима обезбеди финансијска и менторска подршка. Од 2007-2014. године пројектом је до сада обезбеђено 1643 стипендије, финансијска помоћ за набавку уџбеника и школског прибора, менторска подршка и низ додатних пратећих активности, као што су излети и награде за најуспешније ученике, курс енглеског језика, летња школа за ромске девојчице, обилазак и информисање о условима и могућностима наставка школовања у четворогодишњим стручним школама за оне који су завршили трогодишње средње стручне школе, обавезна едукација за наставнике менторе, штампање водича за менторе, акредитација семинара за наставнике менторе од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја. У сам пројекат било је укључено 860 ученика, 110 наставника, ментора из 90 редовних средњих школа на територији АП Војводине. У прилог позитивним резултатима пројекта, иде и чињеница да се проценат осипања ученика средњошколаца, припадника ромске националне заједнице са 25% пре почетка пројекта, већ након прве школске године смањено на 7,30%, односно током четири године укупан проценат осипања је износио 4,15%. Систем менторства на територији АП Војводина обезбедио је континуитет у образовању

Реализује се пројекат *Професионална оријентација на преласку у средњу школу, припрема младих за директан сусрет са светом рада и појединим занимањима* – у 11 градова, где је обухваћено 112 основних школа, а планира се још 110 нових; у току је израда Правилника о спровођењу мера афирмативне акције. Организована је национална обука за *Инклузивно образовање и индивидуални образовни план* за око 7500 запослених из свих образовних установа.

Пројекат *Унапређивање предшколског васпитања и образовања у Србији (ИМПРЕС)*, финансира Европска унија (ИПА) са 3,75 милиона евра. Општи циљ пројекта: Допринос социјалној инклузији

⁷ http://www.puma.vojvodina.gov.rs/etext.php?ID_mat=1241&PHPSESSID=enpi5bjbghsqvfclatev3702g3

и смањењу сиромаштва унапређивањем услуга у области предшколског васпитања; за децу из маргинализованих група, у које спадају деца из сеоских средина, сиромашни, Роми (бесплатни припремни предшколски програм траје девет уместо шест месеци, за девет општина набављени су покретни вртићи или превозна средства за децу која не могу сама стићи до постојећих предшколских установа). У активности пројекта укључено је 15 пилот општина и градова. У оквиру ИМПРЕС пројекта изашао је из штампе Водич за самовредновање у предшколским установама.

Пројекат *DILS (Delivery of Improved Local Services) - Пружање унапређених услуга на локалном нивоу у области здравства, образовања и социјалне заштите на локалном нивоу*, завршен је 31.12.2013. године. Финансиран је из зајма Светске банке и истовремено су га спроводила три министарства надлежна за образовање, здравље и социјалну политику, укупна вредност кредита износила је 32 милиона евра, од чега је министарство просвете за реализацију циљева пројекта користило око 12 милиона евра. Основни циљеви су: Јачање капацитета локалних самоуправа и локалних институција у процесу децентрализације; бољи квалитет, већа доступност, ефикасност и уједначеност у пружању услуга на локалном нивоу (образовању ромске деце, деце са инвалидитетом и сметњама у развоју, сеоске, расељене и сиромашне деце). Грантове је добило око 450 школа и 56 предшколских установа. Значајан део средстава (укупно 2 милиона евра, у просеку 35.000 евра по општини) био је намењен реализацији пројекта у 56 општина које имају бројно становништво ромске националности, велики број ромске деце школског узраста, а спадају међу најнеразвијеније општине Србије. За подршку инклузивном образовању је вођена кампања у 100 општина широм земље, у сарадњи са Фондом за отворено друштво Србије, Центром за интерактивну педагогију, Савезом учитеља Републике Србије и Центром за образовне политике. Циљ кампање био је да информише, едукује, повезује и подстиче на акцију оне који су одговорни и заинтересовани за квалитетно образовање доступно сваком детету. У оквиру кампање, организоване су трибине и медијски догађаји којима је присуствовало око 12.000 учесника. Презентовано је преко 120 примера добре праксе. Лифлет и брошура штампани су на српском, албанском, ромском и мађарском језику, а брошура и на Брајевом писму.

Такође, вођена је уписна кампања у припремни предшколски програм и основну школу у сарадњи са партнерима: Ромским образовним фондом из Будимпеште, UNICEF-ом, Швајцарском агенцијом за развој (SDC), Фондом за отворено друштво Србије, Шведском агенцијом за међународни развој (SIDA), Мисијом ОЕБС-а у Србији и пројектом министарства просвете *Образовање за све*. Циљ кампање је био да се родитељи из осетљивих друштвених група и шира јавност упознају са новим уписним процедурама. Развијене су и реализоване обуке за више од 600 наставника и директора из 180 установа.

Пројекат „*Овде смо заједно - Европска подршка за инклузију Рома*“, вредан 4,8 милиона евра, финансира ЕУ и спроводи Мисија ОЕБС-а у Србији у периоду од јуна 2013. до јуна 2015. године.⁸

⁸Средства су обезбеђена из предприступне помоћи ЕУ, ИПА Друштвени развој за 2012.годину. Пројекат се спроводи у сарадњи пројектног тима са Канцеларијом за људска и мањинска права, Министарством здравља, Министарством рада, запошљавања и социјалне политике, Министарством просвете, науке и технолошког развоја, Министарством грађевине и урбанизма, Канцеларијом за европске интеграције, Тимом за социјално укључивање и смањење сиромаштва, ОЦД Praxis и Фондом за образовање Рома.

Пројекат подржава спровођење Стратегије за унапређивање положаја Рома у Републици Србији. Пројекат подржава унапређење положаја Рома кроз шест компоненти: приступ основним правима, формирање мобилних тимова, јачање капацитета организација цивилног друштва, превентивни програми са циљем спречавања напуштања школовања, унапређење услова становања и одрживо запошљавање. Кроз пројекат се пружа правна помоћ 20 пилот општина, формирано је 20 локалних мобилних тимова које чине ромски координатор, педагошки асистент, здравствена меријаторка, представник Националне службе за запошљавање и Центра за социјални рад. Педагошки асистенти ће појачати досадашње активности асистената и установа у којима су ангажовани и које се односе на редован и благовремен упис ромске деце у припремни предшколски програм и основну школу. За првих годину дана пројекта 509 деце је уписано у предшколске установе, а до краја јуна 2015. године 1,279 деце, 181 педагошки асистент учествује у обукама, обезбеђено је 500 стипендија за средњошколце. Као значајан механизам за праћење инклузије Рома у Србији, који је предвиђен и акционим планом за Поглавље 23, у оквиру пројекта је развијена база података за праћење резултата мера за инклузију Рома.

У оквиру Темпус пројекта *EQUI-ED – Једнак приступ за све*: оснаживање социјалне димензије у циљу јачања европског простора високог образовања, за 50 ученика средњих школа у Србији, припадника подзаступљених група (ученици из сеоских средина, ромске националности, без родитељског старања, из једнородитељских породица и ученици који припадају домаћинству нижег социо-економског статуса) омогућена је бесплатна припремна настава и уз подршку ментора уписани су на факултете Универзитета у Београду, Новом Саду, Нишу и Новом Пазару.

Релизује се више превентивних акција и програма, чији је циљ развијање безбедносне културе деце и малолетника, њихових родитеља и наставника, али и свих оних који имају значајну одговорност у решавању проблема безбедности младих.